

»Epski pothvat... savršena kombinacija Diane Gabaldon i Kena Folletta. Napeta, poučna i bolna pripovijest koja razotkriva sav besmisao ratovanja i sukoba te govori o ustrajnosti ljubavi, o nadi i dobroti koja se krije u svakome od nas.« *The Globe and Mail*

»Jane Johnson je u *Stupovima od svjetla* dala čitateljima još jednu pustolovnu sagu u kojoj Zapad susreće Istok.« *Toronto Star*

»Jane Johnson spojila je žestoku priču o zaraćenim nacijama sa senzualnim pripovijestima o zabranjenoj ljubavi. Genijalno dočaravajući svu složenost ljudske naravi bez obzira na rasu, religiju i kulturu, njezin talent da potakne osjetila omogućava nam da doživimo divote egzotičnih svjetova, moć alkemije i svu slatkoću meda.«

Linda Holeman, *autorica bestselera The Devil on Her Tongue*

JANE JOHNSON

Stupovi od svjetla

Preveo s engleskoga
Marko Maras

Naslov izvornika

Jane Johnson

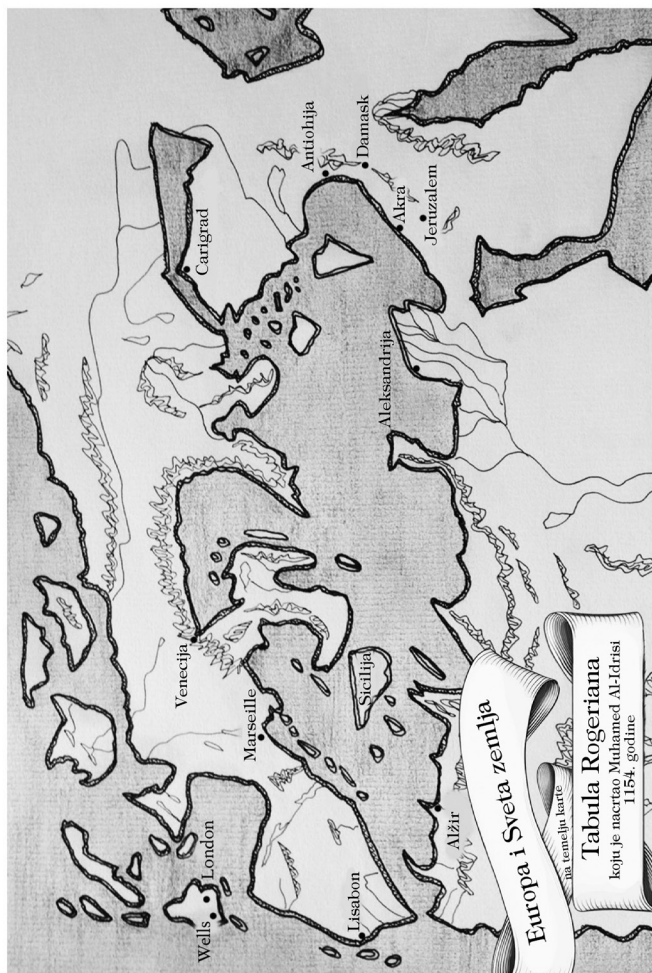
Pillars of Light

Copyright © 2016 Jane Johnson

Copyright © za hrvatsko izdanje Marko Maras i Znanje d.o.o. 2016.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

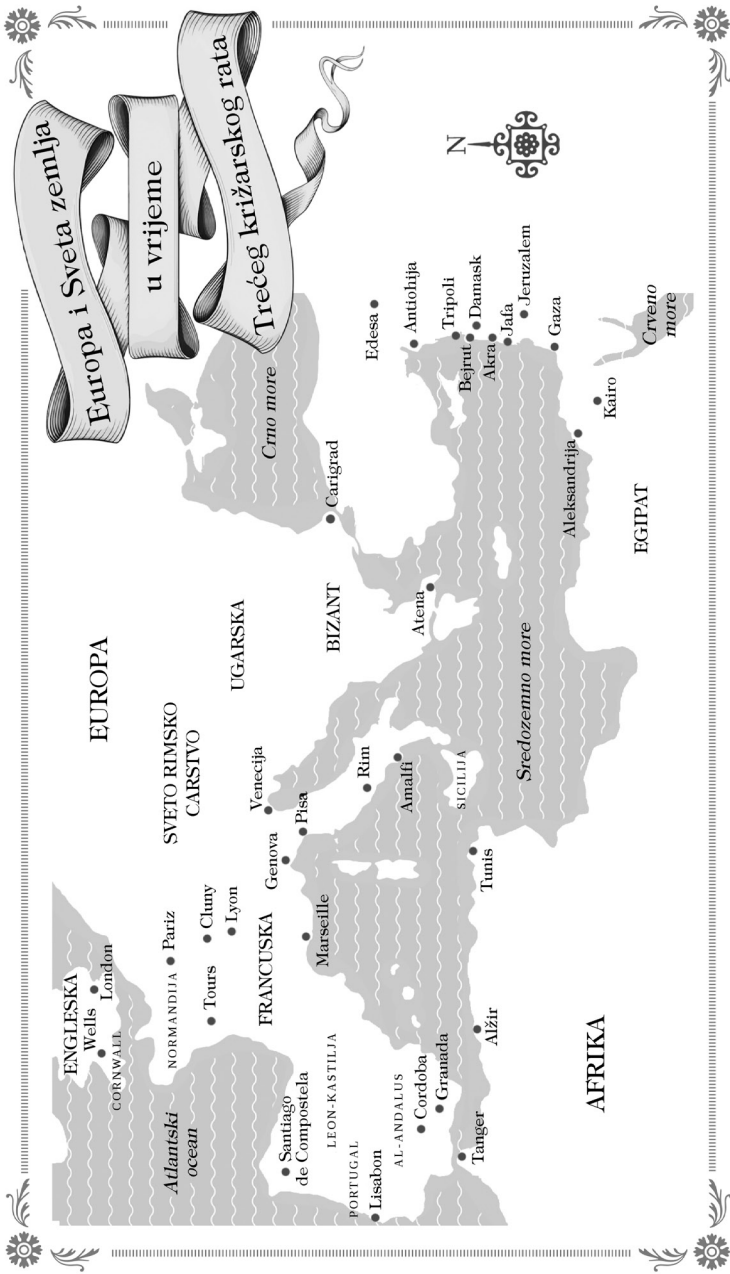
Za Abdela

Europa i Sveta zemlja

na temelju karte

Tabula Rogeriana
koju je nacrtao Muhammed Al-Idrisi
1154. godine

*Ljubavnici u ovom nasilnom svijetu nalaze tajna mjesta
gdje razmjenjuju ljepotu*

RUMI

Likovi

U ENGLESKOJ

Maur, putnik (podrijetlo nepoznato)

John Savage, nahoče

Enoch Pilchard zvan Brzoprstić

Mary White zvana Bolesna Mary

William od Worcestera zvan Crveni Will

Michael i Saul Dyer, blizanci zvani Čekić i Pila

Edward Little zvan Mali Ned

Rosamund zvana Ezra

Reginald de Bohun, biskup Batha i utemeljitelj katedrale u Wellsu

Savaric de Bohun zvan Fitzgoldwin, Reginaldov bratić

Nadstojnica opatije Wilton, čuvarica svetišta svete Edith i Čavla iz Trevesa

Eleanora Akvitanska, supruga engleskog kralja Henrika II. i majka njegovih sinova, među kojima je Rikard Lavljeg Srca

U AKRI (ZVANOJ AKA)

Emir Beha ad-Din Karakuš, guverner Ake

Baltazar Nadžib

Nima, njegova supruga

Sorgan, njihov najstariji sin

Malek, njihov drugi sin, koji služi sultana Salaha ad-Dina

Zohra, njihova kći

Aiša i Kamal, najmlađi sinovi, blizanci

Jakub iz Nablusa, liječnik

Sara, njegova supruga

Natanael, njihov sin

Razni ujaci, tete, rođaci, susjedi, vojnici.

VOJSKA PRAVOVJERNIH

Salah ad-Din Jusuf ibn Ajub, zapovjednik pravovjernih i egipatski sultan,
kršćanima znan kao Saladin

Imad ad-Din, gospodar Sindžara, sultanov brat

Al-Adil, sultanov mlađi brat

Al-Afdal, stariji sin Salaha ad-Dina

Al-Malik az-Zahir, mlađi sin Salaha ad-Dina

Baha ad-Din, vojni kadija (sudac i viši časnik)

Imad al-Din, sultanov pisar

Taki ad-Din, knez Hame, sultanov nećak

Saif ad-Din Ali al-Maštub, ratoborni kurdski poglavica

Keukburi zvan Plavi vuk, emir s istočne obale Eufrata

Razni glasnici, zapovjednici, vojnici.

KRŠĆANSKA VOJSKA U SIRIJI

Francuski kralj Filip August

Guy de Lusignan, svrgnuti kralj Jeruzalema i Latinskog Kraljevstva

Konrad od Montferrata, gospodar Tira, talijanski plemić, njegov suparnik

Grof Henrik od Champagne

Gerard od Rideforta, glavar hrama

Robert de Sable, anžuvinski vitez

Nadbiskup Auxerre

Biskup Bayonne

Kralj Rikard I. Lavljeg Srca, muslimanima znan kao Malik al-Inkitar

Ranulf de Glanvill, vrhovni sudac Engleske, zvan Kraljevo oko

Geoffrey de Glanvill, njegov brat

Baldwin od Fordea, nadbiskup Canterburyja

U SIRIJSKIM PLANINAMA

Sidi ad-Din Sinan zvan Starac s planine, veliki poglavar hašašina, sekte nizar-skih fundamentalista često zvanih i asasinima

*Grad Aka,
kršćanima poznat kao Akra,
Sirija*

LJETO 1187.

Koliko iskušenja, a nikad dovoljno novca! Unatoč smradu balege i oštrom vonju gomile znojnih ljudi na tržnici, Zohra Nadžib ipak je osjetila kako joj nos škakljaju prvi užici tezge s miomirisima sahibije Efraima. Srce joj je brže zakucalo dok joj je brat Sorgan probijao put kroz gužvu. Bio je koristan kao ratni ovan u tržnim danima bazara, premda je inače samo smetao. Kad su se približili tezgi, utisnula mu je novčić u dlan. »Za zašecerene bademe.« Znao je gdje se prodaju slatkiši, i tamo će ostati, neodlučan, sve dok ga ona ne potraži. Gledala je kako podiže dlan i bulji u srebrenjak, dok mu se licem polako širi osmijeh. A onda mu je šaka gramzljivo stisnula novčić. Odjurio je što je brže mogao. Čuli su se ljutiti povici dok je gurao ostale kupce srljajući prema šećeru.

Provukla se između dvije žene, zgrbljene pod prekrcanim košarama čiji su im remeni pritiskali čelo, i zamalo se zabila u dva visoka viteza templara koji su nadzirali gomilu. Njezin stariji brat Malek, časnik sirijske vojske, upozorio ju je na te kršćanske redovnike-ratnike. »Prisežu na čednost, ali ne drže se uvijek te prisege«, rekao je jedanput, a naočito mu se lice smrknulo. »Pazi da im ne staneš na put.«

Ali ove vitezove nije zanimala. Vučjim su pogledom šarali po svjetini.

Pred tezgom s miomirisima Zohra je gladnim očima preletjela preko robe. Neke mirise — tamjan, bijeli benzoin, miru — nije mogla

sebi priuštiti, ali postojale su i jeftinije varijante. Voljela je ovdje provoditi vrijeme, trljati lišće pačulija dok ne ispusti miris, njušiti kristale i smole, motati među dlanovima komadiće aromatičnog drva i suhe ružine laticice, nakratko se izgubiti u svijetu predivnih mogućnosti prije nego što je opet proguta svakidašnje sivilo.

Tezgu je držao sahibija Efraim, čovječuljak u zgužvanoj smeđoj halji s kukičanom kapicom. Imao je jedno oko i jednu zatvorenu smežuranu duplju, ali to jedno oko bilo je svjetlucavo i prepredeno — govorilo se da njime vidi novac gdje god bio skriven. Smiješio se mušteriji od uha do uha, što je odražavalo njegovu radost zbog njezina srebra. »Samo polako, ptičice. Ne moraš se uopće žuriti.«

Zohra je znala da mu odgovara što pred tezgom ima zgodnu djevojku, jer će tako privući druge kupce. Uzvratila mu je osmijeh. »Sahibijo, pokaži mi nešto što nije tako skupo.«

Raširio je ruke. »Kako procijeniti kuću koja miriše kao palača, ili djevojku koja miriše kao kraljevna? Gubitak je samo u glavi, ptičice.«

Dobacila mu je pogled koji bi majka nazvala »otvorenim«. »Sahibijo, gubitak je u džepu. Imam samo jedan dinar, a moram kupiti mnogo više od miomirisa.« Raširila je dlan, a srebrenjak je zavodljivo zablistao na suncu.

U sredini kovanice bio je utisnut križ: iskovana je u Latinskom Kraljevstvu, kako su Franci zvali svoju ugroženu zemlju. Ali to nije značilo ništa — Zohra je znala da će trgovac drage volje uzeti svaki novčić: kršćanske bizante s Cipra i iz Tripolija, srebrene dirhame iz Alepa, Sindžara i Bagdada, denare kovane u Antiohiji i Jeruzalemu... Grad Aka oduvijek se ponosio svojom kozmopolitskom naravi. Smješten na rubu Sredozemlja, služio je kao križanje trgovačkih puteva — trgovci su dolazili ovamo prodavati zlato i začine, svilu i šafran, ikru i smolu, staklo i ptice pjevice. Dolazili su sa sjevera, istoka i zapada, iz Mletaka i Marseillea, Indije i Kine, Trebizonde i Saraja.

Zaljev Hajfa nudio je odmor za vrijeme zloglasnih zimskih oluja, a u dubokoj i sigurnoj luci sklanjala se cijela flota brodova. Sjeverno od grada ležala je utvrda Tir, a na istok je išla cesta za Nazaret, Jeruzalem i bogate zemlje onkraj njih. Aka je bila strateški dragulj, pa je grad često prelazio iz ruke u ruku, ali poslovalo se uvijek isto, bez obzira na gospodara. Trgovalo se robom, kolao je novac, svi su bili

sretni. Dobro, »sretni« je možda prejaka riječ, pomislila je sjetivši se franačkih vitezova koji su koračali tržnicama s isukanim mačevima, s golemim križevima na tunikama, čime su vrijeđali sve dobre muslimane. Kad biste osluhnuli, čuli biste skvičanje svinja na stočnoj tržnici, a svakog su dana kršćanska zvona, svetogrdno obješena na minaretu Džamije petka, zvonila svoj mrski poziv šejtanu. Svakog se dana molila da Salah ad-Din jednom zauzme grad i otopi ta gadna zvona.

Tezgar je izabrao komad tamjana — svjetlucav kristalni grumen — i gurnuo ga Zohri pod nos. Prvotni snažan mošusni miris prešao je u cijenjeni balzamski dašak. Omamljeno je udisala.

»Ovo je moj najbolji hodžari«, rekao je sahibija Efraim. »Prvi rez smole, iz dalekih svetih stabala Dhofara, donesen karavanom kroz Veliku pustinju. Zamisli kakvim su opasnostima prkosili ti hrabri goniči deva da bi prostranstvima pronijeli ovaj tamjan kako bi jedan starac usrećio jednu lijepu djevojku. Zar njihova hrabrost i poduzetnost nije vrijedna niske cijene koju tražim?«

»Prekini predstavu, Efraime! Nije ti jasno da ne želi kupiti tvoj preskupi tamjan?«

Zohra se okrenula i ugledala nekog mladića. Bio je visok i vitak, s duguljastim živahnim licem i gustom crnom kosom koju mu kapa nije mogla obuzdati. Imao je odlučnu čeljust, duboke i tajanstvene smeđe oči, a usta je nakrivio u podrugljiv osmijeh. »Čekaj dok ne dođe neka debela trgovkinja s kesom svojega muža. Osim toga, tamjan je pretežak za takvu ljepoticu — možda radije korijen perunike ili kasija?«

Zohra je zinula da progovori, ali mladić se nagnuo naprijed i položio joj prst na usta. Uvrijeđeno je ustuknula.

Uhvatio ju je za ruku. »Ne moraš bježati, golubice. Evo što ti treba. Ambra, kao tvoje oči.« Iz Efraimovih kutija izvadio je kockicu ambre i protrljao je među prstima. »Sklopi oči«, uputio ju je, grijući vosak u rukama kako bi se oslobodilo eterično ulje. »Izdahni do kraja, a kad ti kažem, onda udahni.«

Zohra je učinila kako joj je rečeno, premda inače nije bila tako poslušna. Kad je raširio dlanove, duboko je udahnula. Istog časa slatki joj je miris preplavio osjetila. Ispružila je ruku da zadrži ravnotežu. Širom je otvorila oči i shvatila da rukom stiće njegovu podlakticu. Što joj je — dirati muškarca u javnosti! Povukla je ruku kao oparena. Ali

mladić se nasmiješio, i taj je osmijeh osvijetlio cijelo njegovo biće, a tada se ukazalo sunce i obasjalo ga tako da mu je blijeda koža zablislala gotovo kao tamjan. Miris ambre obavijao ih je poput oblaka — kao da su u tom času posljednji ljudi na cijelom svijetu.

»Kupujem četiri komada«, rekao je tezgaru, a onda se tvrdo-glavo cjenkao sve dok za četiri komada nije platio manje nego što bi Zohra platila za dva. »Umotaj ih zasebno«, napomenuo je, a kad je to bilo riješeno, uzeo je Zohrine ruke u svoje i položio joj dva komada ambre na dlanove. Zurila je tamo gdje su im se tijela dodirnula i na površini kože osjećala otkucaje srca u njegovim prstima, dok joj se ambra stapala s dlanom. Odjednom joj je ponestalo daha.

A tada, jednako nenadano, maknuo je ruke, i kad je trepćući podigla glavu, on je već svrnuo pažnju drugamo, gledajući daleko u gomilu. Načas je osjetila razočaranje, a onda joj je do uha doprlo vikanje. Bijesni i uporni glasovi.

O, ne, pomislila je odmah. Što je Sorgan učinio?

Ali to nije imalo veze s njezinim bratom. Mogle su se razaznati riječi »Hatin«, »poraz« i »Saladin«, izgovorene na franački način koji je okljaštrio ime njihova sultana. Srce joj se stisnulo. Je li muslimanska vojska poražena? Pomisao da su joj brata Malika sasjekli neprijateljski mačevi na trenutak ju je tako pogodila da je opet izgubila dah.

»Što viču?« napokon je upitala.

Umjesto odgovora, neznanac je dohvatio njezinu košaru i uzeo je za ruku. »Moramo te izvesti odavde. Istog časa.«

»Na bazaru mi je brat.«

»Brat će se snaći.«

»Ne, ne razumiješ...« Pokušala se istrgnuti. »Moram po njega, moram—«

Ali nije ju puštao. Oči su mu se caklile, i nije znala je li to bijes, strah ili neki drugi, neznani osjećaj. Silom ju je izgurao.

Negdje iza ugla netko je vrisnuo, i razleglo se bijesno brujanje kao roj pčela. Neznanac ju je tako snažno gurao da je tabanima jedva dodirivala zemlju. Napokon su se našli na rubu tržnice, gdje je pritisak gužve bio manji. Pustio ju je. »Morao sam te brzo izvesti odande.«

Ljutita zbog takve grubosti, otrešla se na njega. »Nije mi trebala pomoć!«

»To nije bila obična svađa. Odigrala se velika bitka. Kršćani su razbijeni. Biskup Ake je mrtav, a Salah ad-Din domogao se relikvije križa.«

Zohra je razrogačila oči. »Naš je sultan pobijedio Franke?«

»Da, kod Hatina. Velika pobjeda — dvadeset tisuća mrtvih, zarobio im je kralja. Bit će odmazde, krvoprolića. Opasno je. Gdje živiš? Otpratit ću te do kuće.«

»Ne mogu ići bez Sorgana.« Zohra je svim srcem željela da joj se brat dogega s bazara. Ali ni traga od njega.

»Tvoj brat može i sam doći kući.«

»Sorgan izgleda kao div, ali ima djetinju pamet.«

Pokolebao se. »Oprosti, nisam znao. Pazi, ti ostani ovdje i ne izlaži se, a ja ću ga pronaći.« Gurnuo ju je u neku vežu. Zohra je opisala brata i rekla da je išao kupiti zašćerene bademe, a onda se neznanac u tamnoj halji stopio s drugim sjenama pod strehom tržnice.

Sorgan nipošto neće poći s neznanцем, bit će natezanja. Mogao bi provesti sate pred tezgom sa slatkišima, gutajući je očima, prije nego što donese epohalnu odluku. Tvrdoglav je kao mazga, i jednako nepokretan kad nešto zabije sebi u glavu. Naravno da će biti brže ako se ona vrati po njega...

Ali odjednom je iz tržnice pokuljala svjetina, žene vukući namirnice i djecu, mladići s krvavom odjećom i unezvjerenim pogledom. U ulici iza nje pojavio se odred franačke straže u trku, s mačevima koji su blistali na popodnevnom suncu. Okrenuvši se, Zohra je ugledala Sorgana kako izlazi iz bazara, za glavu viši od neznanca, koji ga je držao za ruku. Njezin veliki djetinjasti brat cerio se od uha do uha, a na prsa je pritisnuo golem zavežljaj.

Olakšanje je istog časa prešlo u zgražanje. »Što ti je to?«

»Nije se dao«, rekao je neznanac, ne skidajući očiju sa straže koja se povlačila. »Zato smo kupili pola tezge, je li, Sorgane?«

Brat se nasmijao svojim dubokim smijehom koji je inače bio zarazan, ali zgranuta ga je Zohra ljutito gledala. Sorgan se okrenuo od nje i gurnuo ruku u zavežljaj. »Hoćeš jedan?« Među njegovim divovskim prstima svjetlucao je zašćereni badem, ali nije ga ponudio ljutoj sestri nego dobrom neznanцу. Zohra još nikad nije vidjela da

s nekim dijeli slatkiše. Već je to bilo dovoljno da se uznemiri, ali još se više zabrinula kad mu je u šaci ugledala srebrenjak koji mu je dala.

Mladić je ozbiljno uzeo badem i pojeo ga. »Hvala, Sorgane, ti si pravi gospodin. Ali sada te moramo odvesti kući.«

»Ali ideš i ti, ne?« zapitao je Sorgan uplašeno.

»Idem.«

»Da?« Zohru je ta izjava više uplašila nego što je brata prepala mogućnost da mladić nestane. Što će reći susjedi kad je vide u društvu neznanca, i k tome Židova? Što će reći njezin otac? Ali hodali su tako brzo da nije imala vremena da progovori o tome na iole uljudan način. Čekala je dok nisu stigli do vrha brijega, dvije ulice dalje od kuće njezinih roditelja, a onda je stala. »Oдавde je siguran put do kuće. Hvala ti«, rekla je službenim glasom koji je i njoj zvučio smiješno. Da pogorša stvar, posegnula je u kesu s novcem, izvukla dva velika srebrenjaka i pružila ih prema njemu. »Za tvoj trud. I za ambru i bademe. Oprostite, ali ne možemo prihvatiti darove od neznanca.«

Mladić joj je dobacio posprdan pogled. Zatim joj je uzeo kovance iz ruke i vratio ih u njezinu kesu. Pod izlikom kićena naklona (koji mu je naherio klimavu kapicu), nagnuo se nad njezinu ruku i utisnuo joj poljubac u dlan. Uspravivši se, pritisnuo je kapicu natrag na glavu. »Zovem se Natanael bin Jakub, u cijelom gradu poznat kao liječnikov sin. Naći ćeš moju kuću na kraju Krojačke ulice. Pokucaj na vrata na kojima je ruka. Ako to ne učiniš, poslat ću svoje džine da te potraže.«

Opet se podrugljivo osmjehnuo, rekao Sorganu da pazi na sestru, a onda brzo otišao, dok je Zohra buljila za njim i osjećala kako joj otisak njegovih opakih usta peče kožu.

PRVI DIO

Čudotvorci

1

*Samostan svetog Mihovila na brdu
Cornwall, Engleska*

LJETO 1187.

R odio sam se kao bezbožno stvorenje. Dva fratra-prosjaka koji su išli putem hodočasnika do samostana svetog Mihovila na brdu pronašli su me među drevnim ostacima pret-povijesnih nastambi na livadama koje gledaju na zaljev, gdje sam živio od crva i bobica, pokriven tamnim kovrčavim krznom od glave do pete.

Možda me zato majka napustila, jer je mislila da sam više životinja nego dijete. Ili mi je krzno možda naraslo kao obrana od sila prirode. Kako god bilo, fratri su odlučili odnijeti me do samostana kako bi me odgojili u Božjoj kući i pretvorili me u civilizirana čovjeka. Cijelim putem sam se batrgao, a poslije su mi rekli da su raspravljali o tome trebaju li me baciti u vodu dok smo čamcem prelazili kratak put između kopna i otoka. Ponekad sam žalio što to nisu učinili.

Dali su mi halju od gruba platna i nadjenuli divlje ime: Savage. John Savage. Uzeli su me kao »samostansko dijete«, premda me se nisu službeno odrekli roditelji (ako sam ih uopće imao) i premda sveti Benedikt zabranjuje da se svećeničkom redu posveti dijete mlađe od deset godina. Nitko nije znao koliko imam godina — pretvorili su me u slugu i koristili kako god su htjeli.

Kad bi me napali stariji dječaci, režao bih, borio bih se i pokazao se životinjom kakvom su me zvali, ali kad god bih pokušao pobjeći, pronašli bi me prije nego što bih uspio prijeći stazu koja se čarobno

uzdizala iz mora za svake oseke, te bi me odvukli natrag. Novaci, kao najniži u redu, vole imati nekoga još nižeg da na njemu iskaljuju svoje nezadovoljstvo.

Kad me spopala padavica, mislili su da je u meni vrag. Kad bih pao, pjeneći se i buncajući, nisam se mogao braniti — tada bi me najviše izudarali. Ustao bih jedan sat kasnije i otkrio masnice po cijelom tijelu, kao i ostatke čudnih vizija u glavi.

Stupovi od svjetla i visoki lukovi. Miris ruža. Te su me vizije progonile, a progone me i danas.

Onoga dana kad mi je ispala relikvija, pa su se kosti svetog Feleca rasule po cijelom podu kapelice, brat Jeremija udario me tako jako da mu se glogov štap prelomio napola.

Do tada sam u samostanu proveo četrnaest godina po vlastitom računu, pa nema sumnje da je štap oslabio zbog čestog kroćenja mojeg prkosa. Bio sam ushićen dok nisam shvatio da je time dobio dva oružja. Pokrivajući glavu pao sam na koljena na grube kamene ploče, zgrčen među krhotinama kostiju i drva.

Privukao sam ih k sebi. »Popravit ću ih tako da nećete ni vidjeti razliku! I uvijek ima još kostiju na groblju s kojeg su ove došle!« Dobro sam se sjećao onog listopadskog jutra kad je prior poslao crkvenjaka na groblje da iskopa kostur nepoznatog redovnika i odreže mu stopalo kako bi stvorio relikviju »svetog Feleca« — drevnog kralja potonulog kraljevstva Lyonesse.

Prekasno sam shvatio da nisam smio spomenuti tu sramotnu tajnu, jer je brat Jeremija prešao iz bijesa u mahnitost.

»Prljavi mali vraže!« rikao je. Opalio me prvim štapom. »Lažljivče! Nezahvalniče!« *Paf!* Po ramenu. »Ti si divljak, u tebi je nečisti duh.« *Paf!* Po potkoljenici. »Ako ga ne mogu istjerati molitvama...« *Paf!* Po ruci. »Istjerat ću ga batinama!« Pljuvačka mu je svjetlucala u sijedoj bradi.

Sklupčao sam se kao umiruća osa. »*Mea culpa*, brate, *mea culpa!*«

Iscerio se i podigao obje ruke kao da će udariti po divovskom bubnju. Pripremio sam se za agoniju, ali nije nastupila. Umjesto nje

pojavi se mršav tamnopus čovjek na vratima kapelice i požurio se k nama tako da su mu lepršali skuti crne halje.

»Stoj! To je samo dječak! Pusti ga!«

Brat Jeremija dobacio je došljaku jeziv osmijeh. »Budući da si stranac, ne razumiješ naše običaje, brate. On je palo biće. Moramo kažnjavati takvog grešnika na ovom svijetu, inače se neće popraviti i duša će mu trpjeti na drugom svijetu.« Kad je opet podigao ruku, sagnuo sam se i čekao udarac.

Opet se ništa nije dogodilo, pa sam podigao glavu i ugledao onog čovjeka kako drži brata Jeremiju za ruke i gura ga prema zidu. Redovnik se bjesomučno otimao, vičući na napadača da je *poganin, nevjernik, crnja, ništarija, ignotus*. Ali unatoč mršavosti, stranac je bio iznimno snažan. Savladao je brata Jeremiju, kome je oružje palo na tlo. Tamnopusi je preko ramena doviknuo: »Ustani, Johne, odlazi odavde.«

Ali ja sam kleknuo, prikovan za mjesto. Jedanput sam vidio kako je brat Jeremija zadavio nekog slugu i prosuo mozak drugome. I u starosti je bio nesmiljen kao smrt. Čak ga se i prior bojao. Tko je bio taj stranac koji je znao kako se zovem, što je značilo da je dovoljno boravio u samostanu da upozna zlu moć brata Jeremije? Krišom sam mu pogledao lice. Imao je fine, asketske crte, kao svetac u iluminiranom rukopisu. Jedino što mu je put bila tamna kao štavljena koža. Vratila mi se nejasna uspomena. Nekoliko tjedana ranije, za vrijeme zimskih oluja, dogodio se brodolom kod hridi Tater Du, zapadno duž obale prema Land's Endu. Te su strašne noći mornari donijeli tri muškarca u samostansku bolnicu, a sva trojica bili su tamni i mlohavi kao svežnjevi mokrih alga. Dva krupnija muškarca su umrla, a ovo je sigurno treći.

Prisilio sam se da ustanem i odvučem se van. Padao je mrak. Nebo i more imali su istu duboku nijansu sive, a obzor se stapao s oblacima. Daleko kopno bilo je crni kit u tami, gdje su treperila sitna svjetla ognjišta i svijeća u selu preko vode. Koliko sam često poželio da budem u jednoj od tih kućica, daleko od redovnika i novaka? Ali jedini je bijeg s ovog mjesta bila smrt.

Oko mene, u sve gušćem mraku, mali uspravni kamenovi obilježavali su prolaz između svjetova prijašnjih stanovnika — samostansko groblje, u kojem je počivalište svakog čovjeka označeno na isti način kao i za njegova susjeda, bez razlike u položaju ili stupnju, kao što je

sveti Benedikt odredio u drugom poglavlju svojih pravila. Uvijek sam mislio da ću im se pridružiti, i to ubrzo.

Zadrhtao sam zbog vjetra koji se dizao, a onda sam se odšuljao do vrata kapelice i provirio uz vratnicu.

Brat Jeremija je klečao pred oltarom, nepomičan, sklopljenih očiju i priljubljenih dlanova u molitvi, kao dobro dijete. Pokraj njega bio je tamni čovjek, vidljiv u mraku samo zbog sjaja u očima. Kao da je osjetio moju nazočnost zbog neke sitne promjene u zraku, rekao je ne osvrćući se: »Brat Jeremija nas je napustio, a i mi bismo morali poći.«

U sitne sate te ljetne noći otišao sam iz Svetog Mihovila na brdu zajedno s tamnoputim neznancem, koji mi je rekao da ga zovem »Maurom«.

Napokon sam bježao iz tog morskog mjesta, a nije bilo podlih novaka koji bi me spriječili. Bojim se da smo na odlasku uzeli nešto priorova zlata, a Maur je rekao da je to u redu jer ćemo ga iskoristiti bolje nego što bi ga iskoristio onaj pokvareni stari svećenik. Prvo smo ga iskoristili tako što smo podmitili mladog ribara da prevesla tjesnac između otoka i obale Cornwalla. Zatim smo noću hodali putem hodočasnika i danju spavali u grubom zagrljaju žutilovke i kupine.

Klonili smo se drugih putnika, iako Maur nije izgledao zabrinuto. »Kako je umro brat Jeremija?« zapitao sam napokon.

Dugo mi nije odgovorio. Onda je rekao: »Bolje ne pitaj, Johne.«

»Hoće li nas tražiti kao ubojice?« Bojao sam se da će nas uhvatiti. Vidio sam vješanja, mogao sam zamisliti kako mi uže grebe vrat.

»Na njemu nema tragova. Bog ga je pozvao k sebi. Nije više bio mlad.«

Možda će i mene neočekivano Bog pozvati k sebi jedne noći dok spavam pod grmom kupina? Zaključio sam da je najbolje sprijateljiti se s Maurom. Još nikad nisam imao prijatelja, nisam znao kako se stječu. Počeo sam ga gnjaviti, zapitkivati. Na kraju mi je rekao da je putovao s majstorom graditeljem kad im je brod zahvatila oluja i bacila ga na stijene. Rekao je da dolazi iz Córdoba, grada koji je daleko na jugu, gdje je godinama prepisivao rukopise u knjižnici jednog velikog čovjeka.

»Ti si pisar?« Često sam promatrao redovnike u pisarnici. Njihovo me črčkanje očaravalo, a kad bi završili s dnevnim poslom,

čistio bih prostoriju i prikupljao komadiće pergamenta i slomljena pera koja su odbacili. Nalijevao sam galnu tintu u morske školjke koje sam donosio sa žala i pokušavao oponašati njihov rad. Vukao sam crte po papiru — poput pisanja, ali drukčije. Moje su crte izgledale kao crvi koji migolje. Nacrtao sam migoljećeg crva, dodao mu oči i usta, i bio mi je smiješan. Onda je proletjela vrana, pa sam nacrtao i nju. Ubrzo sam svašta crtao: velike galebove, nakostriješene mačke i ogoljele krošnje. Čudovišta s licima svetaca, svece s glavama čudovišta. Karikature redovnika, podignutih kukuljica s kosom preko ramena: vojska smrti. I čudne vizije koje su mi dolazile u padavici. Te je slike bilo najteže nacrtati. Nisam mogao savladati vještinu da u minijaturi dočaram neizmjernost onoga što vidim u glavi. To me mučilo do granice bijesa.

»Malo sam više od pisara«, rekao je s tajnovitim osmijehom.

»Ja volim crtati«, rekao sam.

Maur me znatiželjno promatrao. »U tebi je više nego što se čini, Johne. To mi se sviđa.«

Nitko mi nikad nije rekao ništa slično. Zarumenio sam se od zadovoljstva. Odlučio sam da ću ga pratiti kamo god krene. »Kamo idemo?«

»Idemo vidjeti ono što moramo i raditi ono što moramo. Ali nije jeftino putovati svijetom.«

»Imamo zlata«, rekao sam vedro.

»Neće potrajati zauvijek. Ništa ne traje.«

Kad je to rekao, stajali smo na rubu polja Bodmin u rano jutro. Iznad nas proletio je škanjac, polagano mašući širokim krilima, i izgubio se u daljini. Trepnuo sam i opet pogledao Maura.

»Redovnici uvijek imaju mnogo zlata.«

»Ljudi im ga daju radi milosti svetaca čije relikvije posjeduju — da im ispune molitve, izliječe bolesti ili izbrišu grijeh.«

Razmislio sam o tome. Negdje daleko začuo se kratak očajan krik. Zvučao je gotovo ljudski, ali vjerojatno se radilo o zecu kojeg je uhvatio škanjac. Zatim sam Mauru ispričao o »relikvijama« svetoga Feleca.

Oči su mu bljesnule. »Kosti«, ponovio je zamišljeno. »Pa, to je zanimljivo.«

Nekoliko noći kasnije zatekli smo se pod žutim mjesecom kod jame za strvine na Polju pokolja. Puhao sam u ruke i lupao nogama o tlo. Zašto je tako hladno usred ljeta? »Požuri se, može?«

Iz jame je odjeknuo dubok smijeh. »Johne, neke stvari ne možeš požuriti, a tu spadaju i mrtvi. Ako želiš da budemo prije gotovi, siđi ovamo.«

Jako sam mu htio ugoditi, ali pomisao na sve one nemirne duhove... »Ne bih sišao ni za što na svijetu.«

Pažljivo je razmaknuo zemlju i razotkrio lubanju, glatko presječenju popola, te ju je načas držao u rukama i proučavao u zlatnom svjetlu uljene svjetiljke koju smo dobili od ribara. Palucavo svjetlo uvlačilo se u prazne duplje i trokutastu rupu nosa. Onda ju je nježno odložio, kao da je poznavao vlasnika, i vratio se poslu. Rijetki bi se usudili oskvrnuti takvo mjesto, pogotovo u mraku, ali Maur je rekao: mrtvi su mrtvi, a tijelo je samo posuda iz koje duša leti u slobodu. Rekao je da se duhovi ne zadržavaju, kosti su samo kosti.

»Njihovi su vlasnici nekad postojali, ali prije nego što su njihova trupla bačena ovamo kao otpad, vodili su život pun strasti, tuge i užitaka.« Uzdahnuo je. »Rat je ludilo, Johne. Bitkama se nikad nije postiglo ništa vrijedno.«

Rupa u kojoj smo se nalazili bila je puna isparavanja koja su se povijala na mjesecini kao prikaze. Vidjela su se čudna svjetla, onakva kakva vas zavedu u močvaru da se utopite u dubokoj smeđoj vodi gdje žive vilenjaci. Zadrhta sam, okrenuo se natrag i sjeo na rub rupe mašući nogama. Maur je podigao glavu, a oči su mu svijetlile kao polumjeseci. Da ga zbnim, skočio sam unutra i za nagradu dobio hladan osmijeh. »Inače ćemo ovdje provesti cijelu noć«, rekao sam kratko. S gađenjem sam položio ruke na jednu kost i pokušao je izvući, što je izazvalo odron zemlje.

»Polako«, upozorio me Maur.

Stisnuo sam zube jer nisam htio pokazati da sam prestravljen. Zajedno smo razmicali zemlju i trulu odjeću, kamenje, kosti i komadiće hrđava metala. Nakon nekog vremena ukazala se velika kost, koju sam izvukao. »Što je ovo?«

Maur je primaknuo svjetiljku. »Lopatica«, izjavio je.

»Što je lopatica?«

Dodirnuo mi je leđa. »To. Plećka.«

Ispod gruboga tkanja košulje naježila mi se koža. »Tko je ikad čuo za svetu plećku?«

»U zlatnim relikvijarima tvojih crkava naći ćeš mnogo čudnije stvari. Papa u Rimu čuva sandale Ise Krista, a pod oltarom lateranske bazilike nalazi se kožica s njegova uda. U Veneciji sam vidio umnjak iz Golijatovih usta, a čuo sam da u Carigradu imaju sjekiru kojom je Noa izradio arku i bočicu s mlijekom iz prsa Djevice Marije.«

»Odavno bi se usirilo!« otpuhnuo sam prezirno. »Koja bi budala pala na takve podvale?«

»Nikad ne preziri vjeru, Johne. Ali istina je da lopatica nije savršena.«

Napokon je iskopao ruku kojoj su kosti bile iskrivljene zbog starosti, ali još cijele. Pomislio sam: jednoga će dana moja ruka izgledati ovako, i stresao sam se. Očistio ju je od zemlje. Jezivi su prsti još stiskali vrh balčaka ukrašen zvijerima-blizancima.

Još nikad nisam držao mač. Kad sam ga primio, kao da je moć potekla iz metala u moju ruku. Osjećao sam se kao kralj. Da, kao pravi kralj...

»Oprezno, Johne.« Maur je ustuknuo dok sam nespretno vitlao oružjem.

»Gledaj kosti i mač dobrog kralja Artura, spasitelja Engleza!« nakesio sam se. »Junaka koji je otjerao pogane s naših obala, prije nego što je pao u Posljednjoj bitki.« Mještani su nam rekli da se ovdje odigrala bitka kod Camlanna, gdje se engleska vojska posljednji put suprotstavila najezdi Sasa.

Maur je izgledao zamišljeno. »Ali taj kralj Artur nije svetac. Hoće li samostani dobro platiti za dijelove mrtva kralja?«

»Junaka iz Monmouthovih priča vole svi, od najsiromašnijeg težača do najbogatijeg viteza. Miljama će stajati u redu da dodirnu njegove kosti. Redovnici nisu glupi — uvijek im je draža slava od svetosti ako im donosi zaradu.«

Maur je uzdahnuo. »Tako je svugdje na svijetu, Johne.«

2

Glastonbury

PROSLAVA SVIH SVETIH,

1. STUDENOG 1187.

Maur je nagnuo glavu da prouči složene rezbarije nad vratima kapelice. »Stvorili su ovo u samo tri godine. Svaka im čast.«

Pogledao sam gore, osjećajući u zraku miris zime: paljevinu i hladnu zemlju.

Stara crkva, koju je izvorno podigao Josip iz Arimateje, izgorjela je do temelja, a ovu kapelicu Gospe sagradili su gotovo čudesnom brzinom. Stigli smo na vrijeme za posvećenje. Na Svisvete su sveci najjači i mogu odbiti sotoninu moć.

Nadaleko se proširio glas o čudesnoj relikviji koja stiže u Glastonbury. Ruka kralja Artura, koja još stiže mač spasitelja Engleske. Potaknuti znatiželjom, očajem i nadom, neki su hodočasnici prešli više od stotinu milja da je vide. Okupila se gomila ljudi čekajući da procesija završi ophodnju.

»Što će nam učiniti ako shvate da je lažna?« zapitkivao sam bez prestanka dok smo pješaćili Devonom i ulazili u Somerset. Ali Maur je odgovarao smijehom. To me nije umirilo.

Hladan povjetarac došao je niotkuda, a ja sam prešao rukom preko glave, nenaviknut na ćelavi krug na tjemenu. Tonzura mi je bila mrska, ali Maur je inzistirao na njoj — morali smo dobro odigrati ulogu. Nosio sam bijelu halju koju su mi dali redovnici u opatiji, što je bila tradicionalna boja za misu na Sisvete. Naviknut na benediktinsku

crnu, osjećao sam se izloženo, ali Maur je nosio duhovsku jarkocrvenu. »Ionako upadam u oči«, rekao je navlačeći ruho. »Ljudi će zapamtiti crnog čovjeka što god nosio, ali manje je vjerojatno da će posumnjati u crnog kardinala.«

Zavladao je muk zbog dolaska počasnih gostiju: vrhovnog suca Ranulfa de Glanvilla, poznatog kao Kraljevo oko, jer je nadzirao kraljevstvo dok je Henrik bio u Francuskoj. Nadao sam se da to oko neće pasti na mene. Pokraj njega hodao je njegov brat Geoffrey. Imao je crveno podbuhlo lice mesara i šaketine rođenog siledžije. Vrhovni je sudac imao zimskoplave oči, oštre i prodorne. Preletjele su preko mene i zaustavile se na grimiznom Mauru, a meni je srce stalo. No Maur je samo kimnuo kao da pozdravlja sebi ravnoga, i dvojica su pošla dalje.

Iza njih, glave pokrivenne sijedom kovrčavom kosom, kao ovca u pupurnom ruhu, kročio je Reginald de Bohun, biskup Batha. Već smo se upoznali. Pogledao nas je i onda žurno — previše žurno — odvratio pogled.

Niža vlastela nosila je prenapadnu odjeću, razmetala se bogatstvom i lošim ukusom. Supruge bogatih trgovaca istaknule su najsjajnije dragulje da razglase uspjeh svojih muževa. Pomislio sam: *Ovo će razgledati Ned i Brzoprstić*. Ned je bio dovoljno nizak, crnomanjast i štakorast da prođe za bogalja kojeg je glumio, dok je Brzoprstić bio strahovito visok, s gustom žučkastobijelom kosom poput maslačka. Pokupili smo ih na putu, kad smo vidjeli kako vješto dižu kese, ali ovamo nismo došli krasti. *Bolje im je da se suzdrže*, pomislio sam, *jer što će im zlato na vješalima?*

Na rubovima vjerskog skupa sjatili su se sluge, kovači i seljaci, pokajnici i bogalji, s izrazom strahopoštovanja. Na sigurnoj udaljenosti iza straže, groznih lica skrivenih pod kukuljicama, držeći klepke i zvonca, stajali su gubavci iz Svete Marije Magdalene, bijednici u čistilištu na ovome svijetu, pušteni iz leprozorija da za svoju muku potraže jedini poznati lijek: čudo.

Opet se pojavila procesija, koju je vodio redovnik s velikim križem optočenim draguljima vrijednima cijelo bogatstvo. Zatim je stupao prior noseći tijelo Kristovo, a onda povorka kanonika s relikvijama koje su preživjele požar. Nakon njih sljedila je velika hrastova škrinja optočena srebrom s »Arturovom« rukom i mačem. Vrata kapelice širom su otvorena, i procesija je ušla oponašajući Kristov slavodobitni

ulazak u sveti grad Jeruzalem, a crkvenjak nam je mahnuo da uđemo za njima.

U Gospinoj kapelici bilo je mračno kao u rogu, osjećao se pritisak guste tame i životinjskog vonja. Odmah je krenula kakofonija neljudskih krikova i metalnih udaraca. Redovnici iz Glastonburyja udarali su, toptali i vrištali glumeći paklene sile — bilo je to jedino doba godine kad se smjela napustiti tiha stega benediktinskog života i kad su se smjeli ponašati što su gore mogli, podsjećajući pastvu na paklenu kaznu koja očekuje njihove bijedne grešne duše nakon smrti ako ne rade ono što im se kaže. I ne predaju Majci Crkvi sav svoj novac. Oni koji još nikad nisu doživjeli Obred svjetlosti prestravljeni su povikali.

Osvrnuo sam se i vidio Maura kako se nakesio u tami, uživajući u tome što je Saracen, heretik, uljez među neprijateljima, vuk među ovcama. Zabrinjavao me taj cerek. Ako sve krene po zlu, pomislio sam, neće nas ni stići objesiti. Rastrgat će nas. Demonskom sam zboru dodao svoj glas — laknulo mi je što mogu urlikom izraziti svoju stravu — i napokon su sklonili zastore s prozora i zapalili svijeće. Gospi nu kapelicu preplavilo je svjetlo. Pakao je protjeran do iduće godine. Ukazali su se stupovi s raskošno isklesanim lišćem, te grimizni, zlatni i plavi lukovi. Sunce i mjesec zajedno, prkoseći prirodnom poretku, lebdjeli su nad glavom nasmiješene Djevice Marije koja drži malog Isusa u naručju. Svijetli redovi svetaca, mučenika i apostola gledali su svisoka. Osjećao sam njihov pogled.

Gledao sam po pastvi. Negdje među trgovcima bio je ostatak naše družine: Crveni Will, zatim Čekić i Bolesna Mary među seljacima u pozadini, te Mali Ned i Pila među bogaljima. Svaki je od njih lažljivac i lopov, svaki bi nas mogao ugroziti.

Čekić i Pila bili su blizanci — niski, crnokosi i žilavi. Kad bi se napili, govorili bi zajednički jezik koji nitko od nas nije razumio. Zatekli smo ih kako žongliraju u Tavistocku. Poslije smo saznali da su tesari bez posla, vještih ruku, pa ih je Brzoprstić ubrzo naučio džeparenju. Mali Ned pridružio se rastućoj družini dok smo prolazili kroz Dartmoor. Nisam bio željan njegova društva, jer izgledao je podlo i prepredeno, ali pokazao nam je trikove od kojih je zastajao dah — Mauru je pronašao zlato iza uha, te se uvukao u rupu u drvetu u koju se valjda ne bi uvukla ni mačka, da bi zatim posve nestao i pojavio se na grani iznad nas.

Crvenog Willa i Bolesnu Mary zatekli smo na rubovima Exetera: Will je loše svirao frulu, a ona se smijala njegovoj nesposobnosti. Procjenjivački nas je pogledala, no dali smo joj do znanja da nismo mušterije. Unatoč imenu koje je sama sebi nadjenula, Mary je bila zdrava i čila kurva, s jakim smislom za šalu i uvijek spremna na smijeh. Pošli smo dalje, ali Mary je krenula za nama, sluteći bolju priliku nego što joj pruža njezin zanat, a Will ju je slijedio.

Putujući varalice, grozan trubadur, žongleri, besposleni tesari, džepari, kurva — uživao sam u njihovu društvu nakon licemjernih redovnika i zlobnih novaka koji su snovali nasilje. Smijali smo se i pričali priče, te mi se ubrzo prvi put učinilo da pripadam jednoj obitelji, da nisam zadnja rupa na svirali, i da se kroz naše lukavštine i prepredene podvale nekako osvećujem Majci Crkvi na svemu što sam pretrpio u njezinim rukama.

Od ruba Dartmoora do Somerseta naša je šarolika družina išla od crkve do kapelice, od samostana do opatije i tržnice, ovdje glumeći ozdravljenje, ondje uskrsnuće, skupljajući ugled i novac. Ljudi su jedva čekali da povjeruju. Htjeli su da postoje čuda. A svećenici kojima smo se obraćali rado su prihvaćali igru. Čuda su donosila novac u obliku milodara. S druge strane, Canterbury je gomilao zlato već trinaest godina otkad je Thomas Becket proglašen svetim, sišući novac od svih drugih svetaca. Rijetko bi nas odbili kad bismo ponudili jamstva i svjedočanstva. Ova velika podvala u Glastonburyju trebala je biti naš labuđi pjev, a nakon što rizničar opatije podijeli plijen s nama, otišli bismo svaki na svoju stranu.

Takav je, barem, bio plan.

Za vrijeme propovijedi, jedan od luđaka u lancima počeo je kričati kao urlikavac, pa su ga morali preseliti u zakrpane ruševine crkvenog broda. Prior je osjetio da gubi pažnju publike, pa je objavio: »*Miraculum magna videbis!*« Sad će se vidjeti čuda.

Najavljivali su relikvije: sveti Aidan i sveci iz Lindisfarnea, sveti Indracht i sveti Beonna, sveti Patrik Irski... popis je išao u nedogled. Dan ranije čuli smo za večerom da je prije kanonizacije Thomasa Becketa Glastonbury imao najviše relikvija, s dvadeset i dva cjelovita sveca (zapravo, gotovo cjelovita — polovicu svetog Aidana prisvajali su redovnici u Ioni, a još je jedan komad bio u Durhamu — ali nešto manje od polovice tako moćnog sveca bolje je nego cijeli manji muče-

nik). Ipak, nakon uspona kulta svetoga Thomasa i velikog požara, Glastonburyju je sreća okrenula leđa. Vidjelo se kako je pastva suzdržana, kako je nezadovoljna lepezom istrošenih svetaca, čekajući dok su se relikvijari raspoređivali po kapelici pod budnim okom nadglednika. Znalo se dogoditi da hodočasnici pokušaju ukrasti suvenir — jedan je uhvaćen s punim ustima svetog Beonne nakon što je kleknuo da poljubi kosti.

Napokon se pojavila ukrašena škrinja koju su napravili naši vješti tesari Čekić i Pila. Čudesno je kako lim može sličiti na srebro ako se dobro uglaća.

Kanonici su otvorili relikvijarij kako bi hodočasnici vidjeli kosti Arturove junačke desnice. Svuda oko Gospine kapelice ljudi su suspregnuli dah. Tjednima su slušali glasine o ozdravljenjima za koja je bio zaslužan kralj-heroj na putu od Cornwalla do polja Somerset. Kod mjesta Newton St Cyres vraćen je u život mrtav dječak koji je pao u bunar. U Ottery St Mary neka je žena s boginjama ozdravila u hipu. U Chardu je gluhi čovjek odjednom dobio dar anđeoske pjesme. U Charltonu Mackrellu svakakve su tegobe izliječene tako što su ljudi pili vodu koja je izlivena po kostima. Groznica i boginje, grlobolja i padavica — sve je razgonila kraljeva ruka s mačem.

I evo sada beznadnih i bespomoćnih, koji od liječnika nisu dobili ništa osim čudesnog olakšanja kese, koji su iskušali lijekove od kuhanih puževa do pseće pljuvačke i svega ostaloga, koji su prošli puštanje krvi, pijavice i smrdljive obloge, koji su se molili svim svecima da dobiju djecu, da im se izravnaju udovi, da im se digne, ili da izliječe ćelavost, sve uzalud. Sada je bio red na kralju Arturu.

Hodočasnici su pohrlili. Izbile su svađe. Maur je dao znak, a iskrivljeni čovječuljak na dasci s kotačima, koji se do tada pogurivao rukama na kojima je imao drvene cokule, odjednom je izravnao nakazne udove, ustao s daske, te se odšetao u gomilu na nogama koje su izgledale posve zdravo. Ljudi su ga dodirivali da im donese sreću — nakon svetih kostiju najbolji je bio netko kroz koga je kolala sveta energija.

Čovjek slijep od rođenja — kako je zaprisegnuo u katalogu pokajnika — ogledao se s kretenskim cerenjem. »Ah, boje! Udaraju mi u oči! Hvalite Gospodina! Grimizna i zlatna, azurna i zelena. Što je ono na stupovima? Rastu li to stabla ili mi je kamenje oživjelo pred očima?«

Ne pretjeruj, Wille, pomislio sam.

Jedan opsjednuti došao je k sebi i zapjevao *Te Deum*.

Jedan je gubavac ogulio s ruke gadne rane, ispod kojih se ukazala zdrava koža.

Sve je išlo kao po loju, a trgovci i plemići tiskali su se da udijele milodare smetenim crkvenjacima: novac je tekao u potocima. Začuo sam nekakvu gužvu iza leđa, okrenuo se i ugledao još jednog koji je progledao i ushićeno vikao: »Vidim! Vidim!« Onda se zabio u stup i ljosnuo kao da ga je opalio konjski malj.

Maur je dohvatio Bolesnu Mary za ruku. »Onaj nije jedan od naših, ne?«

Odmahnula je glavom. »Neka budala koja se zaniijela zbog svega.«

Čovjek se izvijao na podu, krv mu je curila iz razbijene glave.

»Za Boga miloga, odvrati im pažnju.«

Zavijajući kao da je opsjednuta, Mary se zavrtjela i otkopčala steznik. »Spasi me, kralju Arture! U meni je zloduh, sklopčao mi se među dojčkama. Vidiš li ga? Crn je kao noć i zao kao sotona. Istjeraj ga, preklinjem te!«

Muževi su gledali kako joj se bujne grudi oslobađaju spona, a supruge su šamarale muževe. Nitko nije obraćao pažnju na slijepca, koji je stenjao i hvatao se za glavu kod podnožja stupa.

Usred tog kaosa u kapelicu je uletio neki muškarac i povikao nešto što se izgubilo u graji. Maur mi je žurno nešto prošaptao u uho. A onda je šmugnuo. Crvena je halja bljesnula kao plamen Duhova, i on je nestao. Htio sam ga pratiti, ali narod se tako natisnuo oko mene da se nisam mogao ni maknuti.

Brat vrhovnog suca uhvatio je glasnika za lakat i natjerao ga da ponovi vijest. Njegovo crveno lice, ravno kao cigla, odjednom je posivjelo. Glasnik je duboko udahnuo i kliknuo: »Božjom milošću i zapoviješću Henrika, *Rex Angliae, Dux Normaniae et Aquitaniae et Comes Andigaviae*, svjedočite mojim riječima. Jeruzalem je pao!«

Prošla me jeza. *Isuse Bože, baš je sada morao doći!*

Glasnik je morao urlati iz petnih žila. »Zlatni Jeruzalem, Salomonov Grad, Pupak Svijeta, pao je u ruke velikog vraga Saladina i

njegove poganske horde! Građani su poklani ili rastjerani na četiri strane svijeta. Svetište je oskvrnuto, a Križ su uzeli Saraceni. Poražen je cvijet kršćanstva. Sve je izgubljeno!«

Svi oko Gospine kapelice sada su blenuli. Usta su se razjapila kao špilje očaja. Neki su se križali i molili. Onda je jedna žena zavapila: »Zlatni Jeruzalem! Zlatni Jeruzalem!« kao da je izgubila dijete, i svi su se opet pokrenuli.

Srce kršćanstva više ne kuca, upravo u ovom času skrnavi ga poganin. A evo njih kršćana, bespomoćnih i na posve drugom kontinentu.

Tko će u takvom svijetu vjerovati u čuda?

Ugasio se zlatni sjaj nade — ono što je bilo osvjetljeno i preobraženo slavom svetaca sada se ukazalo kao otrcana iluzija. Kao da joj je veo pao s očiju, neka se žena zagledala u gubavca — malog crnomanjastog čovjeka kojeg znamo kao Pilu, brata blizanca Čekića — i namrštila se. Zatim se nagnula, odjednom smjela, i ogulila mu ranu s lica. Ja sam znao da su jezivi tragovi gube obična smjesa boje, brašna i vode, koja je sušenjem postala odvratna korica. Odljepila se u njezinim rukama, otkrivajući obraz koji nikad nije obilježilo ništa gore od prišteva.

Istovremeno je netko otkrio pravog slijepca, kojem je krv tekla u potocima niz lice. Drugi se okomio na Crvenog Willa, optužujući ga da nije ni bio slijep — tko je ikad vidio slijepca od rođenja koji zna razlike između boja i njihova imena?

Počela me hvatati panika, pa sam se pokušao utopiti u gomili, kao još jedan zgranuti redovnik. Otkrili su da kolica Maloga Neda imaju skriveni pretinac za njegove ne baš usahle noge, a unutra su našli bisernu ogrlicu koju je maznuo s nečijeg debelog vrata. Jedna od trgovkinja zakričala je »moj nakit, moj nakit« i odjednom su svi zaboravili Zlatni Jeruzalem, počeli se hvatati za vrat i remen, otkrivajući da im nedostaju stvari s kojima s došli — ali ne patnje ili bolesti, čak ni grijesi, nego kese, prstenovi i ogrlice...

K vragu. Sad smo zaglavili.

»Bjež!« viknuo sam Brzoprstiću i Čekiću, koji su pojurili prema vratima. Probijao sam se kroz gomilu za njima, gurajući ljude lijevo i desno. Bijesni vjernici pojurili su za članovima družine, i Brzoprstić je ubrzo tresnuo na tlo, a Čekić se srušio na njega i prosuo plijen. Ranulf

de Glanvill povikao je: »Zatvaraj vrata!« Zamalo sam stigao, ali teška drvena vrata glasno su se zalupila i preda mnom se odnekud stvorio sučev brat. Zaletio sam se u njega kao u zid i stropoštao se na tlo, a on je bijesno psovao.

»Vodiš lopovsku družinu, je li?« Uhvatio me za ovratnik i uspravio. »Vrag te odnio, tko si ti?«

Tko sam? Samo ludi dječak, divljak, odjeven kao redovnik. Protumačivši moju šutnju kao prkos, De Glanvill me udario tako da me je njegov veliki prsten odalamio po nosu. Osjetio sam da je unutra nešto puklo, a onda je krv potekla niz moju bijelu halju.

»Kako se zoveš, gade?« ponovio je, tresući me kao da sam štakor.

Od užasa sam se nasmijao. »Ja... ja... eh...«

U obrazu mi se trzao mišić. U glavi mi je cvao miris ruža. Snažan, oštar i vreo kao ljeto, taj mi je miris opržio nos. Koljena su mi klecnula, pa sam ostao visjeti na njegovoj ruci, lamaćući nogama. Primijetio sam da me gleda s gađenjem, a onda su se vrata u mojoj glavi otvorila prema zlatnom nebu, i otkrila stupove i lukove koji su se dizali mnogo više nego oni u Gospinoj kapelici, i više nisam znao za sebe.